Kalman Segal

Lider
Gedichte

HENTRICH & HENTRICH

Berlin/Leipzig 2025

Gedruckt mit freundlicher Unterstützung von

ZukunftsFonds der Republik Österreich

Herausgegeben von Agnieszka Jankowska
Aus dem Jiddischen ins Deutsche übertragen von Agnieszka Jankowska;
die Arbeit der Übersetzerin am vorliegenden Text wurde vom Deutschen Übersetzerfonds gefördert

Deutsche Erstausgabe
Originalausgabe: Kalman Segal „Lider“, Idisz Bukh, Warsze 1952 (Yidish Bukh, Warschau 1952),
Redaktor: Leib Olicki
Digitalisierte Fassung: Steven Spielberg Digital Yiddish Library, No. 04465
Transliteration/Romanisierung: Aleksandra Guja
Abschrift des Originals: Caleb Sher
Poetisches Lektorat: Konstantin Kaiser (https://konstantinkaiser.at/)
Satz: Jakub Niedziela

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte Daten sind im Internet über https://portal.dnb.de/ abrufbar.

© 2025 Hentrich & Hentrich Verlag Berlin Leipzig
Inh. Dr. Nora Pester
Capa-Haus
Jahnallee 61
04177 Leipzig
info@hentrichhentrich.de
www.hentrichhentrich.de

1. Auflage 2025
Alle Rechte vorbehalten
Printed in the E.U.
ISBN 978-3-95565-701-7

Coverbild: Kalman Segal, Foto für den Mitgliedsausweis des Polnischen Schriftstellerverbands ZLP (1951?), Originalbild im Archiv des ZLP, Signatur 1246

Zu den »Lidern« von Kalman Segal

In Wahrheit tasten sie sich Wort an Wort
in verlassene Landschaft niedergebrannter Hütten,
suchen die verlorenen Wortgeschwister
den Mutterlaut, der Mutterlaut erwidert.
Doch da ist nur der Wind.
Der Sonnenfleck am Dach.
Der Sprung im Glas.
Das Feld. Die Vögel.

Konstantin Kaiser

Kalman Segal

Lider

Mayn heym

Oyf di khurves oyfgang

Kalman
Segal

Gedichte

Mein Heim

Neubeginn auf den Ruinen

*Aus dem Jiddischen ins
Deutsche übertragen von*
Agnieszka Jankowska

Mayn heym

1. Mayn heym – *18*
2. Friling in der heym – *22*
3. Erd – *24*
4. Harbst – *28*
5. Shvartserd – *30*
6. Mayn shtam – *32*
7. Balade vegn mayn zeydn oyf der elter – *34*
8. Der ondenk fun mayn mamen – *38*
9. Yerushe – *40*
10. Mame … – *42*
11. Mayn tate der dorfs-yid – *44*
12. Benkenish – *46*
13. Idilye – *48*
14. Folksmotiv – *50*
15. Loz ofn di tir – *52*
16. A grus – *54*
17. Tsu … – *56*
18. Nem mikh on … – *58*
19. Dermonung – *60*

Mein Heim

1. Mein Heim – *19*
2. Frühling daheim – *23*
3. Erde – *25*
4. Herbst – *29*
5. Schwarzerde – *31*
6. Mein Stamm – *33*
7. Ballade über meinen Großvater im Alter – *35*
8. In Erinnerung an meine Mame – *39*
9. Erbe – *41*
10. Mame … – *43*
11. Mein Vater, der Dorfjid – *45*
12. Wehmut – *47*
13. Idylle – *49*
14. Volksmotiv – *51*
15. Lass offen die Tür – *53*
16. Gruß – *55*
17. Zu … – *57*
18. Nimm mich an … – *59*
19. Erinnerung – *61*

Oyf di khurves oyfgang

20. Faran aza klang … – *64*
21. Di blum – *66*
22. 1946 – *68*
23. Oyf dos nay – *70*
24. Tsum dikhter – *72*
25. In mayne lider … – *74*
26. Di poshete freyd – *76*
27. Kh'hob geefnt mayn fentster … – *78*
28. Reportazh fun nayem dorf – *80*
29. Mayn raykhtum – *84*
30. Bay der boyung – *86*
31. Gevet – *88*
32. Portret fun a shloglerin – *90*
33. An alte shilerin – *94*
34. Lid vegn ershtn may
un a ban-brigade fun ZMP-meydlekh – *98*
35. Mayne trit – *100*
36. Shlezisher peyzazh – *102*
37. Vokhediker ovnt – *104*
38. Naftali Botvin – *108*
39. Shures fun a byografye – *110*
40. Di gute hent – *112*
41. Neger – *114*

Neubeginn auf den Ruinen

20. Da ist so ein Klang … – *65*
21. Blume – *67*
22. 1946 – *69*
23 Aufs Neue – *71*
24. Zum Dichter – *73*
25. In meinen Gedichten … – *75*
26. Bescheidene Freude – *77*
27. Ich öffnete mein Fenster … – *79*
28. Reportage über ein neues Dorf – *81*
29. Mein Reichtum – *85*
30. Auf dem Bau – *87*
31. Wette – *89*
32. Bildnis einer Stachanowistin – *91*
33. Alte Schülerin – *95*
34. Gedicht über den 1. Mai
und eine Eisenbahn-Brigade von ZMP-Mädchen – *99*
35. Meine Schritte – *101*
36. Schlesische Landschaft – *103*
37. Ein Abend wie immer – *105*
38. Naftali Botwin – *109*
39. Zeilen einer Biografie – *111*
40. Gute Hände – *113*
41. Schwarzer Mensch – *115*

Anhang

Glossar – *118*
Jiddisch – eine Zeittabelle – *129*
Beurteilung der Lyriksammlung »Lider« – *133*
Nachwort der Herausgeberin – *137*

Die Transliteration erfolgte nach den Richtlinien des YIVO Institute for Jewish Research. Im engeren Sinne handelt es sich um die Kombination aus einer Transliteration, die eine treue Übertragung der Orthografie ist, mit einer Transkription, welche die Aussprache widerspiegelt.[1]

In Zweifelsfällen, nämlich dort, wo im gedruckten Original die diakritischen Zeichen (Nikud) fehlten, insbesondere bei Wörtern mit zweifachem Yud Yudn (tsvey yudn), habe ich die in der digitalen Version des »Comprehensive Yiddish-English Dictionary«, herausgegeben von Solon Beinfeld und Harry Bochner, gültige Form verwendet. Das Gleiche gilt für alle Wörter hebräischen Ursprunges.

In der jiddischen Sprache gibt es keine Unterteilung in Groß- und Kleinbuchstaben. Nach der heute üblichen Praxis[2] habe ich die Titel mit großen Anfangsbuchstaben geschrieben sowie jeweils die ersten Wörter nach einem Satzzeichen wie Punkt, Fragezeichen, oder Gedankenstrich.

Aleksandra Guja[3]

---

1 Isaac L. Bleaman, Guidelines for Yiddish in bibliographies: a supplement to YIVO transliteration [in:] Geveb: A Journal of Yiddish Studies, 2019, https://ingeveb.org/pedagogy/guidelines for yiddish in bibliographies, dostęp; online: Kwiecień 2024.

2 Ibidem.

3 Aus dem Polnischen: Agnieszka Jankowska.

Mayn heym

Mein Heim

Mayn heym

Kh'gedenk mayn alte heym.

Baym veg geshtanen iz a kreyts a krumer,
un ikh, dos yingl, shtey un trakht:
Ver iz got?

Do, oyf dem kreyts baym shliakh,
oder dort, baym rebe in kheder?
Ikh ker zikh um un gey aheym
in der alter kretshme baym shliakh,
vos nokh der zeyde hot geboyt
mit zayne horepashne hent –
(derfar iz der shtroyener dakh
un di krume, horbate vent
zayn shenster palats geven oyf der velt,
zayn yidishe heym oyf poylishn pritsishn feld).

Der pritsisher hoyf iz shener dokh geven fun zayn heym –
salonen likhtike, muzik un froyen-gelekhter;
dorfishe kinder hobn nisht gekont farshteyn,
ver s'lakht un zingt: rusalkes, oder pritsishe tekhter.

Ikh gedenk zey, di dorfishe yorn –

S'vern fun dorfishe kinder – froyen un mener;
tifer di kneytshn un groyer di hor
fun di poyerishe mames;
di felder vern shmeler un klener,
klener un shmeler di lanes,
vayl s'teyln dos feld di poyerishe tates
far dervaksene zin un tekhter;
zey bentshn, di kinder zoln zayn zate,
un mestn, di haluke zol zayn a gerekhte.

Mein Heim

1

Ich denke an mein altes Haus.

Ein krummes Kreuz stand am Wegrand
und ich, der Bub, steh und überlege:
Wer ist Gott?

Da, auf dem Kreuz beim Weg,
oder dort, beim Rebbe im Cheder[1]?
Ich dreh mich um und geh heim
zum alten Wirtshaus am Weg,
das noch der Großvater gebaut hat
mit seinen abgearbeiteten Händen –
(daher waren für ihn das Strohdach
und die schiefe, bucklige Hütte
der schönste Palast auf der ganzen Welt,
sein jüdisches Haus auf der Erde des polnischen Herrn[2]).

Der Hof des Landbesitzers war viel schöner als sein Heim –
lichtvolle Salons, Musik und Frauengelächter;
die Dorfkinder konnten nicht verstehen,
wer so lacht und singt: Rusalkas[3] oder die Töchter des Herrn.

Ich denk an sie, meine Jahre im Dorf –

Aus Dorfkindern werden – Frauen und Männer;
tiefere Falten und grauere Haare
haben die Bauernmütter;
die Felder werden schmäler und kleiner,
schmäler und kleiner die Wiesen,
weil die Bauernväter die Grundstücke teilen
für die erwachsenen Söhne und Töchter;
sie segnen sie, die Kinder sollen satt werden,
die Aufteilung soll gerecht sein.

Un shpeter hot dos yingl farshtanen,
farvos in dorf iz oremkeyt keseder,
un noyt iz unter yedn poyerishn dakh –
demolt hot er zikh gelozt avek
tsu der fremder shtot un velt.
Gefirt hot im der vayser prokhiker veg,
gelakht hot oys im dos breyte pritsishe feld.

פֿרילינג אין דער היים

די שטוב איז פֿראָסט און איינפּאַך,
דאָרפֿיש, ווי ביי אַלע דאָרפֿסלײַט –
ווענט האָרבאַטע, און פֿון שטרוי דער דאַך.
שטאַרט די שטוב אין מיטן פֿעלד,
וואָס ציט זיך אין דער ווײַט,
און יעדעס ווינקל פֿון דער שטוב איז היימיש,
און אויך דאָס גרויסע גרינע פֿעלד איז – היים.

דער הימל – ווי די אויגן פֿון דער מאַמען,
און די זון אין מיטן טאָג – ווי אַ גרויסע געלע בלום,
און איך – אַ קינד, נעם צוזאַמען
די ווײַטקייט פֿונעם הימל, די גרינקייט פֿון אַרום,
די אַלטע ליפּעס און קאַשטאַנעס ביי דעם שליאַך,
דעם בינשטאָק, אָנגעשפּאַרט אין אַ בוים,
דעם בושל, וואָס שטייט אויפֿן דאַך –
דאָס אַלץ איז – היים.

עס וועקט זיך אויף אַ קינד –
אַ שטילקייט איז אין דאָרפֿישן אַלקער;
די מאַמע איז שוין לאַנג אַרויס פּויען די קי,
דער טאַטע איז פֿון פֿאַר באַגינען נאָך פֿאַרנומען מיטן אַקער.

שטייט אויף די זון, צו שפּילערײַ און שטיפֿן גרייט,
ווי אַ קינד, וואָס יעדער פֿון אים קוועלט,
זי וואַרפֿט אַ בינטל שטראַלן דורכן פֿענסטער אין שטוב אַרײַן,
גיט אין מאָרגנטוי אַ שפּיגל איר געזיכט,
שיקט אַ גלאַנץ דעם מענטש בײַם אַקעראײַזן,
פֿילט די אויגן זיינע אָן מיט בלויען ליכט,
און מיט פֿריילעכן גוט־מאָרגן.

1

ס׳ווערן פֿון דאָרפֿישע קינדער – פֿרויען און מענער;
טיפֿער די קנייטשן גרויער די האָר
פֿון די פּויערישע מאַמעס;
די פֿעלדער ווערן שמעלער און קלענער,
קלענער און שמעלער די לאַנעס,
ווײַל ס׳טיילן דאָס פֿעלד די פּויערישע טאַטעס
פֿאַר דערוואַקסענע זין און טעכטער;
זיי בענטשן, די קינדער זאָלן זײַן זאַטע,
און מעסטן, די חלוקה זאָל זײַן אַ גערעכטע.

און שפּעטער האָט דאָס יינגל פֿאַרשטאַנען,
פֿאַרוואָס אין דאָרף איז אָרעמקייט כּסדר,
און נויט איז אונטער יעדן פּויערישן דאַך, –
דעמלט האָט ער זיך געלאָזט אַוועק
צו דער פֿרעמדער שטאָט און וועלט.
געפֿירט האָט אים דער ווײַסער פּראָכיקער וועג,
געלאַכט האָט אויס אים דאָס ברייטע פּריציש פֿעלד.

מײַן היים

כ׳געדענק מײַן אַלטע היים.

בײַם װעג געשטאַנען איז אַ קרײַץ אַ קרומער,
און איך, דאָס ײנגל, שטײ און טראַכט:
װער איז גאָט?

דאָ, אױף דעם קרײַץ בײַם שליאַך,
אָדער דאָרט, בײַם רבין אין חדר?
איך קער זיך אום און גײ אַהײם
אין דער אַלטער קרעטשמע בײַם שליאַך,
װאָס נאָך דער זײדע האָט געבױט
מיט זײַנע האָרעפּאַשנע הענט –
(דערפֿאַר איז דער שטרױענער דאַך
און די קרומע, האָרבאַטע װענט
זײַן שענסטער פּאַלאַץ געװען אױף דער װעלט,
זײַן ײדישע הײם אױף פּױלישן, פּריצישן פֿעלד.)

דער פּריצישער הױף איז שענער דאָך געװען פֿון זײַן הײם –
סאַלאָנען ליכטיקע, מוזיק און פֿרױען־געלעכטער;
דאָרפֿישע קינדער האָבן נישט געקאָנט פֿאַרשטײן,
װער ס׳לאַכט און זינגט: רוסאַלקעס, אָדער פּריצישע טעכטער.
איך געדענק זײ, די דאָרפֿישע יאָרן –

אויף די חורבות – אויפֿגאַנג

20. פֿאַראַן אַזאַ קלאַנג – *36*
21. די בלום – *37*
22. 1946 – *38*
23. אויף דאָס נײַ – *39*
24. צום דיכטער – *40*
25. אין מײַנע לידער... – *42*
26. די פּשוטע פֿרייד – *43*
27. כ׳האָב געעפֿנט מײַן פֿענצטער... – *44*
28. רעפּאָרטאַזש פֿון נײַעם דאָרף – *46*
29. מײַן רײַכטום – *48*
30. בײַ דער בויונג – *49*
31. געוועט – *50*
32. פּאָרטרעט פֿון אַ שלאָגלערין – *52*
33. אַן אַלטע שילערין – *54*
ליד וועגן ערשטן מאַי
34. און אַ באַן־בריגאַדע פֿון זמפּ־מיידלעך – *56*
35. מײַנע טריט – *57*
36. שלעזישער פּייזאַזש – *58*
37. וואָכעדיקער אָוונט – *60*
38. נפֿתלי באָטווין – *62*
39. שורות פֿון אַ ביאָגראַפֿיע – *63*
40. די גוטע הענט – *64*
41. נעגער – *65*

מײַן היים

1. מײַן היים – *8*
2. פֿרילינג אין דער היים – *10*
3. ערד – *12*
4. האַרבסט – *14*
5. שוואַרצערד – *16*
6. מײַן שטאַם – *17*
7. באַלאַדע וועגן מײַן זיידן אויף דער עלטער – *18*
8. דעם אָנדענק פֿון מײַן מאַמען – *20*
9. ירושה – *21*
10. מאַמע... – *22*
11. מײַן טאַטע דער דאָרפֿס־ייִד – *24*
12. בענקעניש – *26*
13. אידעלע – *27*
14. פּאָלקסמאָטיוו – *28*
15. לאָז אָפֿן די טיר – *29*
16. אַ גרוס – *30*
17. צו... – *31*
18. נעם מיך אָן... – *32*
19. דערמאָנונג – *33*

קלמן
סעגאַל

לידער

מײַן הײם · אויף די חורבות – אויפֿגאַנג

HENTRICH & HENTRICH

בערלין/לעיפּציג 2025

סעגאל
לידער